

Ankara, Kırıkkale, Çankırı İlleri Pepsinae ve Ceropalinae (Insecta: Hymenoptera: Pompilidae) Türleri Üzerine Faunistik Araştırmalar

Mehmet Ali KIRPIK*

Özet

Bu çalışmada Ankara, Kırıkkale ve Çankırı illerinin Pepsinae ve Ceropalinae (Insecta:Hymenoptera: Pompilidae) türleri faunistik yönden araştırılmış, türlerin Dünya ve Türkiye yayılışı verilmiştir. Çalışma sonunda araştırma bölgesinden 14 tür tespit edilmiş olup bunlardan 13 tanesi bölge faunası için yeni kayıttır.

Anahtar kelimeler: *Insecta, Hymenoptera, Pepsinae, Ceropalinae, Pompilidae, Fauna, Ankara, Kırıkkale, Çankırı, Türkiye*

Abstract

In this study, species of Pepsinae and Ceropalinae (Insecta:Hymenoptera:Pompilidae) of the provinces Ankara, Kırıkkale, and Çankırı were studied faunistically and distribution of species in Turkey and in the world are given. At the end of study, totaly 14 species have been determined from the studied area. Of 14 species, 13 are new record for the fauna of the region.

Key words: *Insecta, Hymenoptera, Pepsinae, Ceropalinae, Pompilidae, Fauna, Ankara, Kırıkkale, Çankırı, Turkey.*

1. GİRİŞ

Pompilidae Hymenoptera takımı içinde önemli familyalardan biridir. Çoğunlukla soliter çok az bir kısmı sosyal yaşar. Soliter yaşayanların büyük bir kısmı toprağa yuva kazdığı halde, toprak çatlaklarına, taş yarıklarına, ağaç kabuklarına, kurumuş bitki

---

* Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü. Kars-Türkiye

gövdesine, terk edilmiş akrep, kemirgen ve farklı böcek yuvalarını kullananlar da vardır. Sosyal yaşayanlar kumluk alanda birbirine çok yakın olarak yuva kazarlar. Bazıları ise örümceği yuvasında sokup larvasına besin sağlamakta ve kendisinde onun yuvasını kullanmaktadır (Day 1988).

Pompilidlerin erginlerinin çoğu nektarla beslenir. Çoğu korollası kısa olan Compositae (Asteracea), Euphorbiaceae (Fıçiotugiller) ve Umbelliferae (Apiaceae) familyaları bitkilerinden nektar alırlar. *Ceropales* cinsine ait bireylerden çok az bir kısmının soktuğu örümceğin vücut sıvısını emerek beslendiği bildirilmiştir (Day 1988). Öldükten sonra dişilerin antenlerinin koç boynuzu gibi kıvrılmasıyla karakteristik olan Pompilidae türleri, larvaları içinde örümcekleri avlamalarıyla örümcek arıları olarak ta bilinirler.

Ülkemizde ve çalışma bölgesinde Pompilidae familyası ile ilgili olarak şu ana kadar üç yabancı ve bir yerli araştırmacının çalışması mevcuttur. 1961-1997 yıllarını kapsayan bu araştırmalar daha çok tarihi ve turistik bölge habitatlarında yapılmıştır. Faunistik kayıt niteliği taşıyan bu araştırmaları yapan yabancı araştırmacılar şunlardır: Moczar 1986, 1987, 1988; Türkiye'den toplam sekiz kayıt vermiş ve bunlardan bir tanesi bölgeye aittir. Priesner 1966, 1968; Türkiye'den toplam 71 tür kaydı vermiş ve bunlardan bir tanesi bölgeye aittir. Wolf 1966a, 1966b, 1971, 1981, 1985, 1987, 1988a, 1988b, 1990a, 1990b, 1990c; Türkiye'den toplam 86 tür kaydı vermiş ve bunlardan 33 tanesi bölgeye aittir.

Familya ile ilgili faunistik çalışma tek yerli araştırmacı olarak, Özbek vd (1999, 2000) tarafından yapılmıştır. Bu yayınlara göre 1965-1997 yılları arasında seyahat ağırlıklı ve gezi amaçlı örnekler toplanarak değerlendirilmiştir. Sonuçta Türkiye'den toplam 230 tür kaydı verilmiş olup, bunlardan 50 tanesi bölgeye aittir.

2. MATERYAL VE METOT

1999-2003 tarihleri arasında atrapla toplanan örnekler, KCN ve Etilasetta öldürülmüş olup laboratuarda müze materyali haline getirilmiştir. Prior marka binoküler mikroskopta incelenen türlerin teşhisinde Berland (1925), de Beumont (1970), Day (1988), Haupt ve Halle (1927), Muesebeck ve Krombein (1951), Özbek ve diğerleri (1999, 2000), Leley (1987), Smith (1871), Wolf (1966a, 1971, 1986, 1992, 1993), Yevropoyskoy (1978)'den yararlanılmıştır. Teşhis edilen örneklerin kontrolü ve teşhisinde güçlük çekilen türler için Prof. Dr. Heinrich WOLF (Almanya)'dan yardım alınmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Pepsinae Ashmead 1900

Cins: *Priocnemis* Schioedta 1837

Tür: *Priocnemis parvula* (Dahlbom 1845)

İncelenen Materyal (Toplam: 2 ♀♀): Ankara: Etimesgut: Yapracık 1000 m 09. 08. 2000 1 ♀, Haymana: Merkez 1100 m 14. 07. 2001 1 ♀.

Dünyadaki yayılışı: Norveç, İsveç, Finlandiya, İrlanda, Danimarka, İspanya, Fas, Korsika Adası, Sardunya adası, İtalya, Yugoslavya, Arnavutluk, Macaristan, Romanya, Rusya, Türkmenistan, İngiltere, İskoçya, İzlanda, Romanya, (Day 1988, Scobiola-Palade 1967, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Asiatik Türkiye, Erzurum, Samsun, Mersin (Özbek ve diğerleri 1999, Priesner 1968, Wolf 1971).

Tür: *Priocnemis minuta* (Vander Linden 1827)

İncelenen Materyal (Toplam: 3 ♀♀, 1 ♂): Ankara: Haymana: Merkez 1110 m 09. 08. 2000 1 ♀, Kalecik: Merkez 700 m 24. 06. 2001 1 ♀, 1 ♂; Çankırı: Çerkeş: Merkez 1000 m 26. 06. 2001 1 ♀.

Dünyadaki yayılışı: İsveç, Finlandiya, Hollanda, Belçika, Fransa, Almanya, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, İtalya, İspanya, Portekiz, Kıbrıs, Suriye, Romanya (Scobiola-Palade 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Antakya, Antalya, Bilecik, Erzurum, Hakkari, Isparta, Kars, Konya, Nevşehir, Iğdır, Mersin, Sivas, Siirt, Şanlıurfa, Kahramanmaraş (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis vulgaris* (Dufour 1841)

İncelenen Materyal (Toplam: 7 ♀♀, 1 ♂): Ankara: Altındağ: Çubuk I Barajı 950 m 29. 09. 1998 1 ♂, Bala: Beynam ormanı 1400 m 19. 05. 2001 1 ♀, Çankaya: A. Ü. Fen Fakültesi Bahçesi 850 m 13. 04. 2001 1 ♀, Çubuk: Durhasan 1350 m 08. 09. 1999 1 ♀, Hasanoğlan: İdrisdağı 1750 m 10. 07. 2001 1 ♀, Yenimahalle: Karşıyaka 950 m 01. 05. 2000 1 ♀; Çankırı: Ilgaz: Merkez 800 m 29. 07. 2000 1 ♀, Merkez 950 m 30. 07. 2000 1 ♀.

Dünyadaki yayılışı: Almanya, Romanya (Scobiola-Palade 1967).

Türkiye'deki yayılışı: Adana, Antalya, Artvin, Bolu, Bitlis, Burdur, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Isparta, İstanbul, Mersin, Kars, Konya, Nevşehir, Rize, Sivas, Van (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis agilis* (Shuckard 1837)

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♀, 1 ♂): Ankara: Çubuk: Durhasan 1350 m 08. 09. 1999 1 ♀; Çankırı: Ilgaz: Merkez 950 m 30. 07. 2000 1 ♂.

Dünyadaki yayılışı: İngiltere, İzlanda (Day 1988)

Türkiye'deki yayılışı: Iğdır, Uşak (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis perturbator* (Harris 1776)

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♂): Ankara: Altındağ: Çubuk I Barajı 850 m 26. 03. 2000 1 ♂.

Dünyadaki yayılışı: Norveç, İsveç, Finlandiya, İngiltere, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa, İspanya, İtalya, Arnavutluk, İskoçya, İrlanda, Almanya, Macaristan, Galler (Day 1988, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: İstanbul, Yalova (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis gracilis* Haupt 1927

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♀): Ankara: Ayaş: Merkez 900 m 27. 06. 2000 1 ♀

Dünyadaki yayılışı: Finlandiya, İsveç, Hollanda, Belçika, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, Çekoslovakya, İngiltere, İrlanda (Day 1988, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Antakya, Iğdır, Samsun, Sivas (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis propinqua* (Lepelletier 1847)

İncelenen Materyal (Toplam: 2 ♀♀): Ankara: Ayaş: Merkez: 850 m 27. 06. 2000 1 ♀, Keçiören: Etlik 850 m 11. 06. 2001 1 ♀.

Dünyadaki yayılışı: Fransa, İspanya, İngiltere, Portekiz, Fas, Tunus, İtalya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Yunanistan, Suriye (Day 1988, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Ankara, Antalya, Mersin, Kahramanmaraş, Konya, Şanlıurfa (Özbek ve diğerleri 1999).

Tür: *Priocnemis fastigiata* (Haupt 1934)

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♂): Ankara: Haymana: Merkez 1100 m 14. 07. 2001 1 ♂.

Dünyadaki yayılışı: İtalya, Almanya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Yunanistan, İsveç, Fransa, İspanya, Portekiz, Cezayir (Priesner 1966, Wolf 1962, 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Antakya, Erzurum, Konya, Samsun (Özbek ve diğerleri 1999, Priesner 1968).

Tür: *Priocnemis sulci* (Balthasar 1943)

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♀): Ankara: Haymana: Merkez 24. 08. 2002 1 ♀ .

Dünyadaki yayılışı: Avusturya, Çekoslovakya, Macaristan, Yugoslavya, Romanya, İsrail (Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Amasya, Hakkari, Mersin, Kars (Özbek ve diğerleri 1999).

Cins: *Dipogon* Fox 1897

Tür: *Dipogon variegatus* (Linnaeus 1758)

İncelenen Materyal (Toplam: 3 ♀♀): Ankara: Çankaya: 850 m 16. 07. 2001 1 ♀ , Yenimahalle: Çayyolu 800 m 24. 06. 1999 2 ♀♀ .

Dünyadaki yayılışı: Kuzey Avrupa, İngiltere, Belçika, Fransa, Almanya, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Malta, Kuzey Afrika, Mısır, Kıbrıs, İran, İngiltere, İskoçya, İrlanda, Galler, İskoçya (Day 1988, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Antakya, Eskişehir, Muğla, Tokat (Özbek ve diğerleri 1999, Priesner 1968).

Tür: *Dipogon erythrepus* (Kohl 1888)

İncelenen Materyal (Toplam: 2 ♀♀): Ankara: Akyurt: Merkez 850 m 28. 06. 1999 1 ♀ , Ayaş: Merkez 800 m 23. 09. 1999 1 ♀ .

Dünyadaki yayılışı: , Kuzey Afrika, Mısır, Kıbrıs, İran, İngiltere, (Day 1988, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Antakya, Aydın, Erzurum, Hakkari, Mersin, Kars (Özbek ve diğerleri 1999, Priesner 1968).

Ceropalinae Ashmed 1900

Cins: *Caliadurgus* Lapeletier 1845

Tür: *Caliadurgus fasciatellus* (Spinola 1808)

İncelenen Materyal (Toplam: 3 ♀♀): Çankırı: Merkez 840 m 30. 07. 2000 1 ♀ , Ilgaz: Merkez 950 m 30. 07. 2000 2 ♀♀ .

Dünyadaki yayılışı: Galler (Day 1988).

Türkiye'deki yayılışı: Erzurum, Trabzon, Tokat (Özbek ve diğerleri 1999).

Cins: *Ceropales* Latreille 1796

Tür: *Ceropales helveticus* Tournier 1889

İncelenen Materyal (Toplam: 2 ♀♀): Ankara: Altındağ Çubuk I Barajı 900 m 01. 05. 2000 1 ♀ , Çankaya: Keklikpınarı 1250 m 30. 07. 1999 1 ♀ .

Dünyadaki yayılışı: Fransa, Portekiz, İspanya, İtalya, İsviçre, Çekoslovakya, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Fas, Türkmenistan (Wolf 1971, 1995).

Türkiye'deki yayılışı: Asiatik Türkiye, Antakya, Mersin (Priesner 1968, Wolf 1971).

Tür: *Ceropales variegatus* (Fabricius 1798)

İncelenen Materyal (Toplam: 1 ♂): Kırıkkale: Yahşihan 1100 m 26. 09. 2000 1 ♂ .

Dünyadaki yayılışı: İsveç, İngiltere, İspanya, İtalya, İsviçre, Almanya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan, Fas, Cezayir, Sibirya, Rusya, İsrail, Çin (Day 1988, Moczar 1986, Scobiola-Palade 1967, Wolf 1971).

Türkiye'deki yayılışı: Bilecik (Özbek ve diğerleri 1999, Priesner 1968).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma ile Ankara, Kırıkkale ve Çankırı illeri Pepsinae ve Ceropalinae (Insecta:Hymenoptera:Pompilidae) altfamilyalarının tür sayısının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Pompilidae'nin dünyada yaklaşık 4000-4500 (Day 1998), Türkiye'de ise 230 türü bulunmakta, bunlardan 50 tür çalışma bölgesine aittir (Özbek ve diğerleri 1999, 2000). Bu çalışmada tespit edilen türlerden 13 tanesi bölge için yeni kayıt olduğundan bölgedeki tür sayısı 63'e çıkmıştır. İç Anadolu'nun bir kısmını oluşturan çalışma alanında, tespit edilen türlerin Türkiye'de geniş bir yayılış alanına sahip olduğu görülmektedir. Çalışma alanı genişletilip belirli bir alt familya araştırıldığında türlerin Türkiye'deki yayılışları daha iyi tespit edilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Berland, L., 1925. *Fauna De France*. Vol 10. Hymenopteres Vespiformes. I (Sphegidae, Pompilidae, Scolidae, Sapygidae, Mutillidae). Paul Lechevalier, Paris. VIII+364 pp.
- Day, C.M., 1988. *Spider Wasps*. Hymenoptera: Pompilidae, Handbooks for the Identification of British Insect. R.Entom.Soc. London, Vol. 6, Part 4.
- De Beumont, J., 1970. Les Pompilides de la Collection H. Tournier (Hym.) 2 Partie. *Revue Suisse De Zoologie*, Tome 77, fasc. 1, no: 16 247-260.
- Haupt, H., Halle, S., 1927. Monographie der Psammocharidae (Pompilidae) Mittel-Nord-und Osteuropas. *Beihefte der Deutsche Entomol. Zeitschrift* 1926-1927: 1-367.

- Leley, S., 1987. Spider Wasps Of Dipogon Fox and Poecilageniella (Hymenoptera, Pompilidae) Of The Far East. *Entomol. Rev.*, 66 (3): 134-144.
- Moczar, L., 1986. Revision of the Fulvipes, Ruficornis and Variegata Groups of the genus *Ceropales* Latreille (Hym., Ceropalidae), *Acta Biol. Szeged.* 121-136.
- Muesebeck, C., Krombein, K., 1951. Hymenoptera of America North of Mexico Synoptic Catalog, United States Department Of Agriculture, *Agriculture Monograph* No.2: 907-937.
- Özbek, H., Yıldırım, E., Wolf, H., Wahis, R., 1999. The Pompilidae (Hymenoptera, Aculeata) Fauna of Turkey. Part I: Ceropalinae and Pepsinae. *Zool. Middle East* 18: 91-105.
- Özbek, H., Yıldırım, E., Wolf, H., Wahis, R., 2000. The Pompilidae (Hymenoptera, Aculeata) Fauna of Turkey. Part II: Pompilinae. *Zool. Middle East* 21: 109-128.
- Priesner, H., V., 1966. Zur Kenntnis der Gattung *Episyron* (Hymenoptera, Pompilidae). *Boll. Entom.* Bologna, XXVIII: 3-55.
- Priesner, H., V., 1968. Zur Kenntnis der Pompiliden (Hymenoptera) der Türkei. Sitzungsberichte, Abteilung I, *Biologie, Minerologie, Erdkunde und verwandte Wissenschaften*, 176:44-60.
- Scobiola-Palade, X., 1967. Catalogue of the Collection of Hymenoptera (Tenthredinidae, Sphecidae and Pompilidae), of the Brukenthal Museum (Department of Natural Sciences) in Sibiu, Rumania. *Antipa*, 5: 54-64.
- Smith, F., 1871. A Catalogue of British Hymenoptera; Aculeata. *Entomol.Soc.* London 44 pp.
- Yevropeyskoy, Ç., 1978. Hymenoptera (SSSR), *Opređelitel Nasekomix* Tom III:80-147.
- Wolf, H., 1962. *Priocnemis*-Arten aus dem Senckenberg-Museum (Insecta; Hymenoptera: Pompilidae), *Sendc. Biol.* 43/5: 359-362.
- Wolf, H., 1966a. Die Westmediterranen Arten der Gattung *Anospilus* Haupt 1929. (Hym. Pompilidae), Mitteilungen der Schweizerischen Entomologischen *Gesellschaft Bulletin De La Societe Entomologique Suisse*, Band XXXIX Heft 1 u.2.
- Wolf, H., 1966b. Pompiliden aus der Sammlung A. Giordani Soika (Hym. Pompiloidea) II. (1). *Boll. Mus. Civ. Venezia*, XVII.
- Wolf, H., 1971. *Prodromus* Der Hymenopteren Der Tschechoslowakei. *Acta Faun. Ent. Mus. Nat. Pragae*, 14, Suppl. 3: 1-76.
- Wolf, H., 1981. Wegwespen (Hymenoptera: Pompilidae) Aus Der Mongolei. *Mitt. Zool. Mus. Berlin*, Band 57, Heft 2 S.193-211.
- Wolf, H., 1985. Wegwespen (Hymenoptera: Vespoidea: Pompilidae), *Mit. Int. Ent. Ver.* 10 (1).
- Wolf, H., 1986. Zur Kenntnis der Gattung *Agenioideus* Ashmead, 1902 (Hymenoptera, Pompilidae) II. *Linzer Biol. Beitr.* 18/1: 5-84.
- Wolf, H., 1987. Zur Kenntnis der Gattung *Tachyagetes* Haupt, 1930 (Hymenoptera, Pompilidae). III. *Linzer Biol. Beitr.* 19/2: 415-459.
- Wolf, H., 1988a. Über einige von *Gussakovskij*, F. Morawitz und Radoszkovski Beschriebene Sowie Bemerkungen zu Einigen Anderen Wegwespen-Arten Hymenoptera: Pompilidae), *Linzer Biol. Beitr.* 20/1: 217-252.
- Wolf, H., 1988b. Zur Kenntnis Der Gattung *Tachyagetes* Haupt 1930 (Hymenoptera, Pompilidae).IV, *Linzer Biol. Beitr.* 20/2: 779-828.
- Wolf, H., 1990a. Zur Kenntnis der Wegwespen-Gattung *Gonaporus* Ashmead 1902 und Verwandter Gattungen (Hym., Pompilidae), *Linzer Biol. Beitr.* 22/2: 619-716.

- Wolf, H., 1990b. Bemerkungen Zu Einigen Wegwespen-Arten (Hymenoptera: Pompilidae (V.)). *Linzer Biol. Beitr.* 22/1: 247-285.
- Wolf, H., 1990c. Zur Kenntnis der Gattung *Agenioideus* Ashmead 1902 (Hymenoptera, Pompilidae) III, *Linzer Biol. Beitr.* 22/2: 517-559.
- Wolf, H., 1992. Bestimmungsschlüssel für die Gattungen und Untergattungen der westpalaarktischen Wegwespen (Hymenoptera: Pompilidae), *Mitteilungen* Band 17, Nr. 2: 4583.
- Wolf, H., 1993. Katalog der Österreichischen Wegwespen (Insecta, Hymenoptera, Pompilioidea), *Linzer Biol. Beitr.* 25/2: 993-1011.
- Wolf, H., 1995. Über bekannte und unbekannte Wegwespen (Hymenoptera, Pompilidae) aus Turkmenistan, *Linzer Biol. Beitr.* 27/2: 887-900.